

M. NAGY MIKLÓS

Örkény István életműsorozatáról

Kedves vendégek, Örkény István tisztelői, olvasói, kutatói; kedves Radnóti Zsuzsa, kedves Reményi Jóska és mindenki, aki Örkény István életműsorozatának kiadásában részt vesz, és mindenki, aki ezt a konferenciát megtisztelte a részvételével vagy jelenlétével!

Hadd kezdjem azzal, hogy tizenkét éves korom óta vagyok Örkény-olvasó; akkor mutatta meg nekem a kábé tizenhat éves szomszéd nagyfiú az egyperceseket, először is a *Polgártársak!* című darabot. Ugye, emlékeznek rá? „Ezt a kis testi hibával született kört ki vigasztalja meg?” Aztán otthagya nálam a kötetet, s azóta is újra meg újra elolvasom, persze nem ugyanazt, idővel lett saját példányom – és nehéz lenne összeszámolni, hányszor beszéltem Örkényről külföldieknek, és hányszor meséltem el valamelyik egypercesét. A *Gli ungheresit* például, vagy azt, hogy *Nézzünk bizakodva a jövőbe!* Ez utóbbival próbáltam jó párszor elmagyarázni külföldi barátaimnak, hogy milyenek vagyunk mi, magyarok (büszkék, álmodozók, idealisták stb.). Mellesleg, nem könnyű más nyelven, oroszul vagy angolul elmondani ezt a kis írást. „Én magyarok, te magyarsz, ő magyarik.” *Ja magyaruju, ti magyarujes, on magyarujet.* Ami azt jelenti (majd), mint tudjuk, hogy „ropogós kacsasültet eszem (eszél, eszik).” És a többi.

Egy szó, mint száz, a magam szerény eszközeivel próbáltam népszerűsíteni Örkényt a világban már egyetemista koromban – pontosabban Moszkvában, ahol Örkény a néhány többé-kevésbé ismert magyar író közé tartozott –, nemcsak az egyperceseket, hanem a *Tótékat* is (azt is nagyon jól el lehet mesélni), de hogy valamikor a kiadója lesz az életműsorozatnak, arra soha nem gondoltam. Ez úgy az ölembe hullott, mint ajándék az élettől; én pedig kiadóként, a kollégáimmal együtt igyekszem megbecsülni, dédelgetni. Különbön arra sem gondoltam soha, hogy valamikor meg kell fogalmaznom, miért olyan fontos nekem Örkény. Persze most sem kell, legalábbis nem muszáj, és nem is fogom; csak annyit mondok: ő valahogy olyan természetességgel lett gondolkodásom része, mint...

Na, most itt megakadtam. Mint micsoda? Mint maga a magyar nyelv? Igen, kicsit úgy; de egy hajszállal kevésbé banálisan fogalmazva: leginkább talán Örkénytől tanultam meg, hogy ha egy kicsit változtatunk a nézőponton, akkor a világot nemcsak groteszknak láthatjuk, hanem izgalmasabbnak is. Ami egy unalmas – vagy unalmasnak tetsző – bányászvárosban felnőve talán a legfontosabb ráismerés volt, amit az irodalomtól egészen fiatalon kaptam.

Mindezek után talán mondanom sem kell, de azért mondom: a Helikon Kiadó vezetőjeként sok mindenre büszke vagyok – sorolhatnám a szerzőinket Vladimir Nabokovtól Agatha Christie-n át Philip Rothig –, de talán semmire, senkire sem annyira, mint Örkény Istvánra. Egy kiadóvezető szereti azt érezni, hogy nemcsak pénzt keres a könyvekkel (mellesleg főként a tulajdonosnak), és nemcsak szórakoztat, hanem valami fontosat is művel annak érdekében, hogy a világ jobb hely legyen – bármilyen szerencsétlenül hangzik ez a mondat éppen most, amikor ezt a világot aligha érzi bárki is túl jó helynek. Tehetetlennek, kiszolgáltatottnak érezzük magunkat – akárcsak Örkény hősei, akiknek feje fölött a történelem vihara zúg. És akiket közben

mindenféle erők arra próbálnak rávenni, hogy zokszó nélkül dobozoljanak – mert, ugye, nem az ő dolguk azon gondolkodni, hogy mire való a dobozolás.

Nem szaporítom a szót, csak még egyszer köszöntöm a konferencia résztvevőit, miközben én a londoni könyvvásáron vagyok – amit, ha most belegondolok (mármint abba, hogy miért lett belőlem irodalommal foglalkozó ember), jelentős mértékben Örkény Istvánnak köszönhetek; és annak az egykori szomszéd fiúnak, aki kezembe adta az egyperceseket.